

Memento o jednoj grani stare hrvatske dijaspore

**Alojz Jembrih, *Tragom identiteta južnomoravskih Hrvata*.
Zagreb: Pučko otvoreno učilište Sv. Ivan Zelina,
Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronim, 2017, 308 str.**

Priča o ovoj knjizi započinje kada se prije više godina jedan rukopis pronađen u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu našao u središtu znanstvenoga interesa poznatoga filologa, slavista i kroatista prof. dr. sc. Alojza Jembriha, *professora emeritusa* na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Spomenuti je rukopis, u katalogu NSK upisan pod naslovom *Jačke, govori i molitve iz Fröllersdorfa u Gradišću*, u obliku bilježnice, sadrži 198 stranica i donosi podatak da je njegov autor Josip Hubeny. O autoru rukopisa nema poznatih podataka, osim prezimena koje je češko, a to se prezime i danas može pronaći. Jembrih upozorava da mjesto Frielištof (njem. Fröllersdorf) u naslovu rukopisa nije u Gradišću/Burgenlandu nego u južnoj Moravskoj, u Češkoj.

Višegodišnje predano Jembrihovo istraživanje spomenutoga rukopisa o životu južnomoravskih Hrvata, koji je sve do objave ove knjige bio nepoznat široj javnosti, rezultiralo je knjigom koja je prvi put predstavljena u Sv. Ivanu Zelini 23. studenoga 2017. godine. Izdavači su knjige Pučko otvoreno učilište Sv. Ivan Zelina i Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima u Zagrebu. Pridodajmo da je Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima osnovao davne 1868. godine zagrebački nadbiskup Juraj Haulik, Slovak rodом iz Trnave. Knjiga je objavljena u ožujku 2017. godine.

Valja podsjetiti da su moravski Hrvati, kao i moliški Hrvati u južnoj Italiji, najstarije hrvatsko iseljeništvo u srednjoj Europi. Kako sam autor ističe, slijedeći trag jezika i trag narodne nošnje, te pozdravljajući knjigu Dragutina Pavličevića *Moravski Hrvati* (1994.) i knjigu Joze Lavičke *Lipo naše selo* (2005.), koje zajedno s ovom knjigom čine zanimljivo, ali sadržajno različito troknjižje o moravskim Hrvatima, dobivamo knjigu koja je velik prinos poznavanju povijesti jezika moravskih Hrvata.

Jembrihova knjiga tvrdoga uveza na 308 stranica obuhvaća osim *Predgovora* tri tematske cjeline u ovim poglavljima: *Kratki pregled o doseljenju Hrvata u južnu Moravsku; O južnomoravskim Hrvatima u svjetlu putopisa i reminiscencija i Jačke i prodike te Dodatke: Jezična slika južnomoravskih Hrvata iz pera Ivana Milčetića; Alois Malec: Molitve i pjesme pro ljud horvatski v Moravi; Milčetić o jačkama južnomoravskih Hrvata; Jačke moravskih Hrvata (2005.); Post Scriptum; Popis izvora ilustracija i preslika u knjizi; Literatura; Bilješka o autoru knjige; Kazalo imena.*

Knjiga je vizualno obogaćena različitim ilustracijama, ponajviše su zastupljene ilustracije s motivima iz Frielištova sjajnoga akademskoga slikara Othmara Ružičke, rođenoga Bečanina, “ki je naše ljudi čuda ljet moljao”, kako piše Joza Lavička u svojem zapisu *Mi Moravski Hrvati sme dobri a veseli ljudi* (2005.). Ružička je na svojim slikama ovjekovječio svakodnevni život moravskih Hrvata. Na njegovim slikama fotografske preciznosti i živopisnoga kolorita vjerno su prikazani tamošnji običaji i dočarano je ozračje minulih vremena.

Iz prve tematske cjeline pod naslovom *Kratki pregled o doseljenju Hrvata u južnu Moravsku*, koja je filološki koncipirana, doznajemo iz kojih su se krajeva Hrvatske doselili Hrvati u Moravsku. Iznoseći podatke iz *Kronike* Pavla Rittera Vitezovića za godinu 1576., autor čitatelju predočuje da se Hrvati bježeći pred Turcima preko Mure nastanjuju po Panoniji, Austriji, Ugarskoj te preko Dunava po Moravskoj Ugarskoj i Českoj. Tragom jezika i tragom narodne nošnje autor donosi prvi podatak iz putopisa Ivana Milčetića iz 1898. godine u kojem se spominje da su Hrvati došli s područja na kojem se u XVI. stoljeću govorilo čakavskim narječjem. To je bilo područje Kupe, Korane, Gline, Une i možda Ilove i Pakre.

Drugi pak podatak koji nam autor otkriva govori da je Hrvata u Frielištovu bilo već 1538. godine, a iz pisma što ga je varaždinski profesor Ivan Milčetić 1895. godine pisao Vatroslavu Jagiću u Beč puno doznajemo o životnim okolnostima moravskih Hrvata. Milčetić opisuje moravske Hrvate kao vrlo zdrave, krepke i imućne ljude, koji govore čakavski, škole su im njemačke, a u crkvi se propovijeda na češkom i njemačkom, tako da im je jezik “natrunjen” češkim i njemačkim riječima. Ističe da se očuvali svoju prekrasnu narodnu nošnju.

U drugoj tematskoj cjelini *O južnomoravskim Hrvatima u svjetlu putopisa i reminiscencija* nalazimo nekoliko zanimljivih tekstova iznimne etnografske vrijednosti. Spomenut ćemo dva najvažnija: putopis *Tri dana među moravskimi Hrvatima* Đure Kutena, zagrebačkoga srednjoškolskoga profesora, i putopis *Među južnomoravskim Hrvatima* Ivana Milčetića, već spomenutoga varaždinskoga profesora. Pripomenimo da su ti tekstovi danas teško dostupni. Jembrih je putopis Đure Kutena prepisao i opremio bilješkama i time ga učinio dostupnim i današnjemu čitatelju. Kuten u svojem putopisu zorno opisuje običaje i život Hrvata u Frielištovu te nas navodi na tezu da je tamo Kuten mogao dobiti rukopis koji je Jembriha potaknuo da napiše svoju knjigu i o kojem će biti više riječi u nastavku. Na kraju druge tematske cjeline ispisani su dojmivi tekstovi o sudbini južnomoravskih Hrvata sredinom prošloga stoljeća u vrijeme ratnih zbivanja, kao i uspomene žive legende moravskih Hrvata Joze Lavičke iz Beča, koji je tamo došao 1948. godine iz rodnoga Frielištova i koji je, kako piše Jembrih, još uvijek zaljubljen u svoj zavičaj u Moravskoj.

Treća tematska cjelina naslova *Jačke i prodičke* treći je i središnji dio knjige jer on sadrži za ovu prigodu prepisan rukopis u suvremenu latiničku grafiju

kojemu je autor knjige dodao i glosarij kako bi čitatelju olakšao razumijevanje rukopisa. Prepisani rukopis autora Josipa Hubenya, koji je do sada bio nepoznat znanstvenoj i široj javnosti, obuhvaća hrvatske frielištofske jačke (narodne pjesme) i prodike, uz nekoliko preslika izvornika. Sadržaj rukopisa Jembrih dijeli u tri dijela. Prvi dio sadržava 25 različitih crkvenih pjesama, od kojih su dvije svjetovne. Drugi dio sadržava prodike koje je sastavio i govorio Josip Hubeny iz Frielištofa. Treći dio rukopisa sadržava *Muku Kristovu* koja se pjevala na Cvijetnicu, *Pasion na Kvitnu nedilyu*. Ispod toga naslova rukom je zapisano: "Ove su se pasije pjevale u Fröllersdorfu sve do god. 1876." Na kraju knjige, u *Dodacima*, nalazimo šest notnih zapisa crkvenih jački, preslik odbačenih svjetovnih jački južnomoravskih Hrvata i tekst o jezičnoj slici južnomoravskih Hrvata Ivana Milčetića.

Ako si nakratko dopustimo slobodu čitanja knjige već spomenutom bojom (slikovni prikazi), slovom (filološki opisi) i brojem (demografski podatci) i ako boju ostavimo percepciji, slovo interpretaciji, brojem zasigurno ostajemo u stvarnosti. Iz knjige doznajemo da je prema austrijskim službenim podacima iz 1880. godine u trima selima (Frielištuf, Dobro Polje, Nova Prerava) bilo ukupno 1.705 Hrvata, 587 Nijemaca i 236 Čeha. Godine 1930. u Frielištovu je ukupno živjelo 1.268 osoba, od toga 932 Hrvata, 213 Nijemaca i 108 Čeha. Godine 1950. u tom istom selu bilo je 808 osoba, od kojih samo 97 Hrvata.

Vraćajući se na drugu tematsku cjelinu, u tekstu pod naslovom *Najnovija svjedočanstva o moravskim Hrvatima* opisana je sudbina moravskih Hrvata u XX. stoljeću. Bivša je Čehoslovačka u Drugom svjetskom ratu bila njemački protektorat i moravski su Hrvati, protiv svoje volje, postali njemački građani, a mlađi su bili slani na ratišta u Rusiju i u bivšu Jugoslaviju. Nakon 1945. godine proglašeni su kolaboracionistima, što je novomu režimu poslužilo kao izlika za prisilno preseljavanje. Poguban je bio dokument pod nazivom *Načela protjerivanja Hrvata*, koji je 11. lipnja 1948. izglasan u Nikolsburgu. Dokument je izglasalo trinaest članova Komisije Zemaljskoga narodnoga odbora iz Brna. Tada su Hrvati prisilno preseljeni na sjever, u brdovite i neplodne krajeve. U njihovim selima, u koja su naseljavani Rumunji i Bugari, do danas ih je ostalo manje od 30.

Stoga se možemo složiti s autorovim riječima u *Predgovoru* i potvrditi da je ova knjiga doista *memento* o jednoj gotovo nestaloj hrvatskoj grani stare hrvatske dijaspore i koju će, u to smo uvjereni, rado čitati slavisti, kroatisti, povjesničari, etnolozi i osobito kroatolozi. Knjiga Alojza Jembriha *Tragom identiteta južnomoravskih Hrvata* čuva vrijednu književnojezičnu baštinu stare hrvatske dijaspore i prikaz je hrvatskoga duhovnoga blaga.

Karolina Vrbanić Zrinski